

Školní pedagogika

Téma 2: Škola jako instituce

inspirace pro zpracování tématu

Obsah prezentace

- Vymezení tématu: Škola a její funkce
 - Ústřední myšlenka: - škola plní ve společnosti funkce
- edukační aktivity ve státě rámcuje vzdělávací systém
 - Další inspirace pro rozpracování
- např. pojmy *kultura školy, management školy, klima školy*
 - Závěr: pointa
 - Studijní literatura
- (ke zpracování v „základním“ rozsahu)
- (ke zpracování v „rozšířeném“ rozsahu)

Škola

Původní význam slova škola (z řec. *scholé*) byl paradoxně

PRÁZDNO, PRÁZDEŇ, volnost, příležitost, možnost (Palouš, 1991)

tj. čas, kdy se svobodný člověk nemusí věnovat každodenním praktickým problémům, a naopak, může se *svobodně* věnovat hlubším otázkám a poznat lépe svět a sám sebe.

např. Walterová: Úloha školy v rozvoji vzdělanosti, s. 19

Dnes chápeme školu jako společenskou instituci (soubor společenských vztahů) ustavenou k zarámování institucionalizovaného vyučování a učení s jeho výchovnými a vzdělávacími cíli. Zároveň může být nahlížena jako specifický druh organizace, která pracuje s vlastní vizí a cíli, vytváří struktury a procesy, nakládá s lidskými a materiálními zdroji apod. Můžeme ji ale také vidět jako pospolitost, místo sdílených hodnot, názorů, postojů a kultivace vztahů.

např. Pol: Škola v proměnách, s. 11-25

Funkce školy

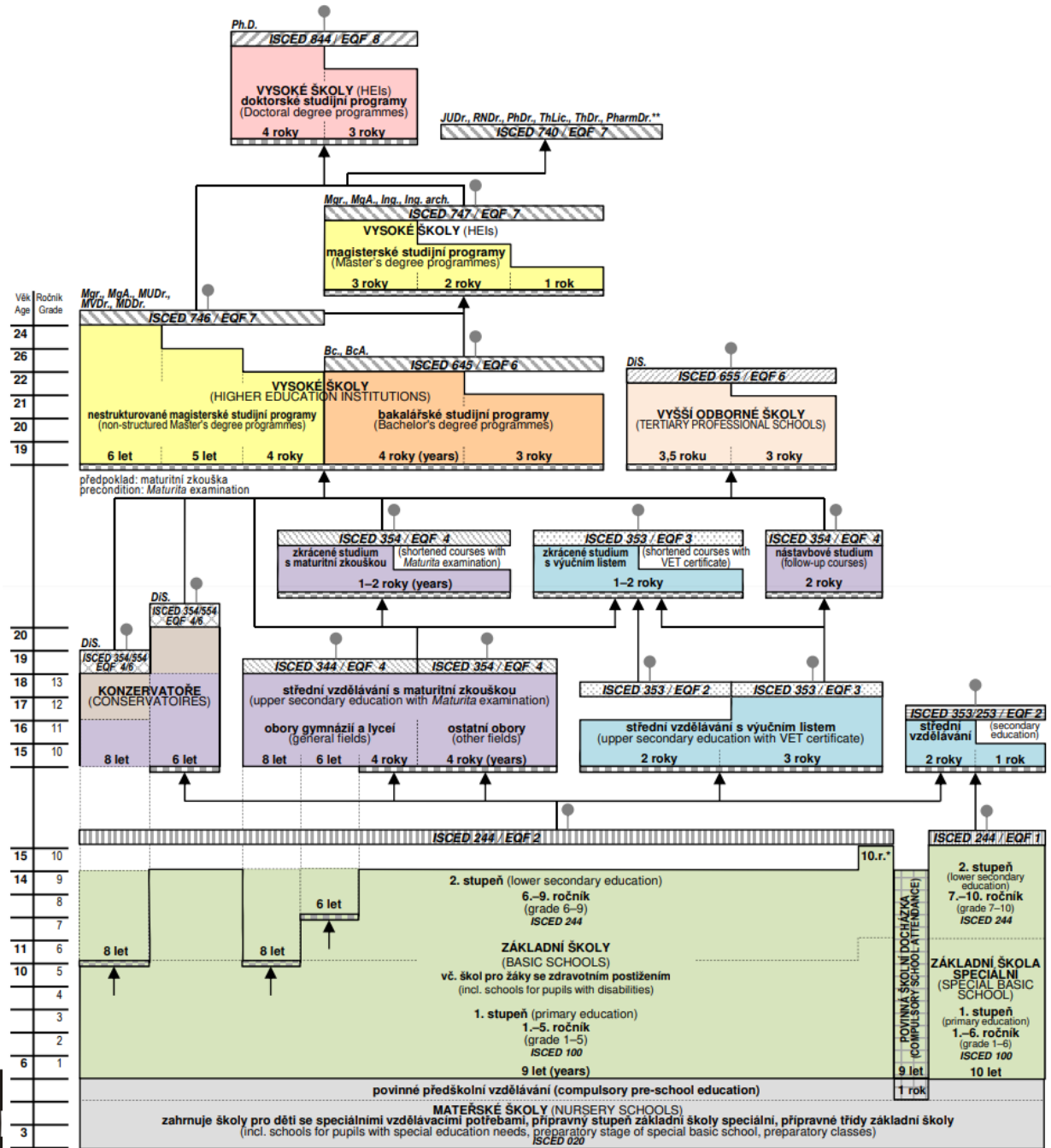
- **personalizační funkce**
 - ve škole je poskytován prostor pro individuální rozvoj každého žáka
 - mnohost (kvantitativní nárůst vědění)
 - autoregulace (kvalitativní proměna vědění)
- **socializační funkce**
 - ve škole se „biologický tvor“ stává „společenskou bytostí“
(ve škole probíhá tzv. „sekundární“ socializace, tj. socializace s distancí)
- **enkulturační funkce**
 - ve škole je spravováno a tradováno kulturní dědictví

např. Janík in Horká et al.: Studie ze školní pedagogiky, s. 9–11

ISCED 2011 (International Standard Classification of Education)
1997 (původní), 2011 aktuální, pozměněná:

0	Nižší než primární vzdělání
1	Primární vzdělání
2	Nižší sekundární vzdělání
3	Vyšší sekundární vzdělání
4	Postsekundární neterciární vzdělání
5	Krátký cyklus terciárního vzdělání
6	Bakalářská nebo jí odpovídající úroveň
7	Magisterská nebo jí odpovídající úroveň
8	Doktorská nebo jí odpovídající úroveň

Vzdělávací systém v ČR

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/vzdelavaci-soustava>

Charakter dnešní školy (v ČR)...

... je (v ideové rovině) popsán v dokumentu

Národní program rozvoje vzdělávání V ČR (2001, dostupné např. na webu MŠMT)

(tzv. Bílá kniha)

Je jako „nový“ vymezen deset let po hlubokých celospolečenských změnách roku 1989:

Škola musí usilovat o to, aby vzdělání mělo pro všechny žáky smysl a osobní význam. To vyžaduje nejen změny obsahu vzdělávání, metod a forem výuky, ale i změnu klimatu a prostředí školy, které se projeví na více úrovních: v charakteru vztahu mezi učitelem a žákem, který by měl být založen na partnerství a vzájemném respektu, v důrazu na výchovnou funkci školy a rozvíjení interpersonálních a sociálních vztahů, v rozšíření příležitostí k aktivní a tvořivé činnosti, v utváření školní komunity jako modelu demokratické společnosti. (s. 18)

Charakter dnešní školy (v ČR)

Pokud jde konkrétně o 1. stupeň ZŠ, uvádí Bílá kniha:

Základem nové kvality 1. stupně základního vzdělávání je tedy co nejkomplexnější poznání individuálních potřeb a možností každého žáka a jejich respektování jak při společném vzdělávání, tak v životě školy. Žáci by neměli být formováni podle unifikovaného modelu. Každý z nich má nárok na individuální tempo, možnost chybování a nalézání, hodnocení podle individuální změny v učení i socializaci, na prostor pro individuální projev a názor, pro vzájemnou komunikaci, uspokojování fyziologických potřeb, potřeb bezpečí, jistoty, citu, sounáležitosti, sebedůvěry a seberealizace. (s. 47)

Česká škola podle Bílé knihy:

- má mít v decentralizovaném systému vysokou míru autonomie (profilace škol)
- má respektovat individuální zvláštnosti dětí a poskytovat bezpečné prostředí pro rozvoj
- má nabízet širokou škálu cest a způsobů práce pro žáky i učitele (autonomie učitele)

Charakter dnešní školy (v ČR)...

... je v čase dále zpřesňován a rozvíjen.

Probíhají diskuse mezi státem, akademiky, učiteli i veřejností mimo jiné:

- o vztahu *klíčových kompetencí* a oborových *gramotností*.
- o potřebě formulovat *obsahové standardy* pro jednotlivé školní předměty.
- o míře *inkluze* při zohledňování individuálních zvláštností dětí (společné vzdělávání).
- o potřebě rozvoje *didaktických médií a technologií* a jejich zapojení ve výuce.
- o roli víceletých gymnázií ve společnosti (rovnost příležitostí a „early tracking“).
- o potřebě povinné účasti na předškolním vzdělávání (aktuálně poslední rok MŠ).
- a o dalších tématech!

K ukončení předmětu „v základním rozsahu“ je žádoucí např.:

- umět vymežit funkce školy jako společenské instituce
- umět popsat český školský systém s oporou o klasifikaci ISCED
- umět charakterizovat představu o české škole vymezenou v *Bílé knize*

K ukončení předmětu „v rozšířeném rozsahu“, tj. ke zkoušce je vhodné:

- umět vymežit pojmy jako *kultura školy, management školy, psychosociální klima školy*, případně další
- umět popsat způsoby a metody zkoumání školy

Pojetí role školy ve společnosti

(metafory školy)

Škola jako instituce

Ustavena pro setkání žáka se symbolickým světem relativně vzdáleným od sociálních a výrobních praktik

Škola jako organizace

Škola jako (např.) hotel, kde všechno „manažersky“ funguje.

Škola jako supermarket

Učitel-průvodce nabízí žáku škálu poznatků, a ten formuluje svou individuální poptávku.

Škola jako podnik

Žák je na nějakou dobu zaměstnán získáváním na praxi orientovaných kompetencí.

S. Štech: Význam školy jako instituce, 2013

Pojem „kultura školy“

Kultura školy je soubor společných hodnot, postojů, představ, norem, přesvědčení a názorů.

Projevuje se v symbolech, rituálech, zvycích, příběžích, preferovaném chování, ve výchově a v klimatu školy.

Formuje se v průběhu historie školy a je ovlivňována vnějšími faktory (představami rodičů, lokální politikou, potřebami komunity ad.)

V určitém smyslu je jedinečná na každé škole.

A co je nejdůležitější -> ovlivňuje i učební procesy žáků.

PEN, s. 287-291

Management školy

„obecný“ management

rozhodování a plánování
organizování
personální zajištění
vedení lidí
kontrola (evaluace) motivace

„pedagogické“ vedení

cílevědomost
chápání specifik instituce
porozumění pedagogickým
procesům

Modely řízení školy:

model racionálního řízení
model humánní relace
model postmoderního přístupu
integrovaný model řízení
politický model řízení

PEN, s. 297-302

K pojmům vedení školy, řízení školy, spravování školy – kapitola 2 v knize Pol (2013)

Psychosociální klima školy

- školní klima
- organizační klima
- komunikační klima
- klima učitelského sboru
- vyučovací klima
- klima školní třídy
- ...

Pozitivní psychosociální klima =
vztahy mezi učiteli a žáky mají
demokratický charakter.

Akcent na entuziasmus,
spontánnost, flexibilitu,
kreativitu, samostatnost,
experimentování a
inovativnost.

PEN, s. 292-296

Výzkumné pohledy na školu

1. Hledisko **historické** (historickosrovnávací)
 - analýzy vývoje
 - porozumění zdrojům a kořenům praktik
2. Hledisko (mezinárodně) **komparativní** (srovnávací)
 - zaměření na vzdělávací systémy a vzdělávací výsledky
3. Hledisko **ekonomie vzdělávání** a vzdělávací politiky
 - evaluace škol
 - měření kvality škol
 - hodnocení výsledků škol
4. Hledisko **sociologie vzdělávání**
 - pohled na školu jako nástroj sociální selekce
 - reprodukce společenských nerovností

Průcha: Moderní pedagogika, s. 399-340

Hlavní pointu tohoto tématu lze shrnout takto:

Školu lze chápat jako společenskou instituci ustavenou k tomu, aby rozvíjela osobnosti žáků, uváděla je do života ve společnosti a tradovala vědění a zkušenosti, které se v kultuře nashromáždily.

V České republice existuje školský systém, který je do určité míry odrazem historického vývoje, a na druhou stranu je však v určitých aspektech neustále inovován a proměňován.

Pro 21. století byla (v tzv. *Bílé knize*) zformulována vize demokratické školy, která zohledňuje a rozvíjí individuální předpoklady všech žáků, v podpůrném prostředí, různými způsoby dle volby učitele. Oproti předchozím koncepcím byla tedy značně posílena *autonomie učitele*.

Doporučená studijní literatura

Základní

Národní program rozvoje vzdělávání v ČR (Bílá kniha). (2001). Praha: MŠMT.

- dostupné na mnoha místech on-line

Pol, M. (2007). *Škola v proměnách.* Brno: MU.

- minimálně kapitola 1

ostatní kapitoly jako rozšiřující

Průcha, J. (2010). Základní a střední všeobecné školství v ČR. In Průcha, J. (ed.), *Pedagogická encyklopedie* (s. 76–80). Praha: Portál.

- heslo v PEN

Rozšiřující

Váňová, R. (2011). Školský systém v českých zemích – vývoj a současný stav. In Vališová, A., & H. Kasíková (eds.), *Pedagogika pro učitele* (s. 69-90). Praha: Grada.

Walterová, E. (2004). *Úloha školy v rozvoji vzdělanosti.* Brno: Paido. (Díl 1. i 2.)

- (zejména kapitoly 2, 3, 4, 5, 7, 9)

Koňa, J. (1996). Poslání školy. *Pedagogika*, 46(4), 318-328.

- nebo nějaké jiná tematicky podobná stať v odborném časopise

Walterová, E. a kol. (2011). *Dva světy základní školy? Úskalí přechodu z 1. na 2. stupeň.* Praha: Karolinum.